

บทที่ 4

ข้อมูลทั่วไปของกิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ศึกษา

4.1 ความเป็นมาของกิ่งอำเภอแม่ออน

คำว่า แม่ออน เป็นชื่อสายน้ำที่มีต้นน้ำอยู่บนยอดดอยในเขตบ้านขุนออน ตำบลออนเหนือ ไหลลงทางใต้สู่ตำบลออนใต้ สองฝั่งเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณที่พบร่องรอยเครื่องมือของมนุษย์ยุคหินที่ถ้ำเมืองออน เมืองโบราณที่มีชื่อเมืองออนปรากฏชื่อในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นเมืองโบราณ ประเภทที่ไม่มีคันดินคูน้ำเหมือนเมืองขาน เมืองกลาง เมืองแกน เมืองควก เมืองกิดและเวียงดั่ง (สุรัสวดี อ๋องสกุล, 2543) เมืองออนโบราณตั้งเป็นแนวยาวตามลำน้ำแม่ออน เป็นชุมชนใหญ่ที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทไฟสูง เฉพาะในเขตออนได้พบเตาเผาถึง 83 เตา กระจายตัวตามลำน้ำแม่ผานแหน ลำน้ำแม่ตาน แสดงให้เห็นที่มีความเจริญรุ่งเรืองในเรื่องเทคโนโลยีการทำเครื่องปั้นดินเผา ตลอดจนความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เรียกสมัยต่อมาว่าเครื่องถ้วยสันกำแพง

ในยุคทริภุญไชยมีอำนาจเหนือลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำกว๊าน ชุมชนแม่ออนได้ขึ้นต่ออาณาจักรทริภุญไชย สมัยพญาธิบาได้โปรดให้อ้ายฟ้าสร้างเหมืองเชื่อมระหว่างแม่น้ำปิงและแม่น้ำกว๊าน เพื่อนำน้ำเข้าเขตพื้นที่นี้ในเขตบ้านปูกา (คูตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2539) ครั้นสมัยอาณาจักรล้านนามีอำนาจเหนือลุ่มน้ำแม่ปิงและกก ปรากฏหลักฐานชิ้นสำคัญคือจารึกวัดเชียงแสนระบุใน พ.ศ.2024 หมื่นดาบเรือนขุนนางเชียงใหม่นำคนจากพันนาพูลา เมืองเชียงแสนมาสร้างวัดเชียงแสน สร้างพระคัมภีร์ หอธรรม และกัลปนาคนให้วัด 25 ครว และสร้างวิหาร พระเจดีย์ ใน พ.ศ. 2031 (จ.ศ.850) บรรดาคนเหล่านี้คือบรรพบุรุษอีกชุดหนึ่งของคนแม่ออนในรุ่นสืบมา

ต่อมาในสมัยพระเจ้ากาวิละได้ครองเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ.2325 – 2358) ได้มีนโยบายเรียกว่า “พื้นม่าน” และได้มีนโยบายเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง แผ่อำนาจไปยังพื้นที่รัฐฉานและสิบสองพันนา บรรดาเมืองชายขอบที่ตั้งอยู่ระหว่างอำนาจพม่าและอำนาจจีนส่วนหนึ่ง เช่น เมืองของเมืองเชียงตุง เมืองมัว เมืองตง เมืองพวก เมืองข่า เมืองนุง เมืองหลวย เมืองยาง เมืองแถม เมืองดิ่ง เมืองปู้ เมืองสาด เมืองแจด เมืองถึง เมืองกุน ท่าอ้อ ฯลฯ ผู้คนในดินแดนเหล่านี้ได้ถูก

กวาดต้อนให้ติดตามกองทัพของพระเจ้ากาวิละมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านนาจำนวนมาก ประมาณปี พ.ศ.2345 ได้มีการอพยพของชาวไทจากเมืองหลวงเมืองชายแดนของราชอาณาจักรซึ่งเป็นเผ่าไทยเผ่าหนึ่งซึ่งจะเรียกตนเองว่าไทลื้อได้มาตั้งมั่นที่ลุ่มน้ำแม่ออน และเรียกชุมชนใหม่ว่า บ้านออนหลวง ทั้งนี้ก็เพื่อระลึกถึงบ้านเก่าเมืองเดิมของตน ชาวไทลื้อดังกล่าวนี้เป็นบรรพบุรุษของคนแม่ออนปัจจุบันอีกชุดหนึ่ง (แสง มาละแฉม, 2540)

ชุมชนแม่ออนในอดีตมีประชากรหนาแน่นที่ตำบลแช่ช้างในปัจจุบัน ครั้นสมัย เทศาภิบาล รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ขึ้นมาปฏิรูปการปกครองจึงเรียกพื้นที่นี้ว่าแขวงแม่ออน มีศูนย์กลางบริหารที่ตำบลแช่ช้าง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2445 พวกไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ที่แม่ออนก่อนการ จราจรล เผ่าที่ทำการแขวงเหมือนพวกไทใหญ่ที่เมืองแพร่ซึ่งได้ก่อจลาจลในช่วงเดียวกัน ทางราชการจึง ย้ายศูนย์กลางบริหารไปที่บ้านสันกำแพงเปลี่ยนชื่อแขวงเป็นอำเภอสันกำแพง ตั้งแต่นั้นมาและเมื่อ จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นใน พ.ศ. 2537 จึงแยกพื้นที่บางส่วนเป็นกิ่งอำเภอแม่ออนโดยใช้ชื่อ ลุ่มน้ำเป็นชื่อเขตปกครองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ลายและแม่ทาด้วย ประชากรใน เขตกิ่งอำเภอแม่ออน จึงมีหลากหลายชาติพันธุ์รวมทั้งชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง แม่ออนในปัจจุบันได้มีการ พัฒนาหลายด้านมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมีถนนหนทางสะดวกสบาย มีบริการสาธารณสุขโลกที่ดี ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 2537 เป็นต้นมา โดยมีที่ตั้งที่ทำการอยู่ที่ บ้านออนกลาง หมู่ที่ 9 ตำบลออนกลาง

4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกิ่งอำเภอแม่ออน

กิ่งอำเภอแม่ออนอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออก ตามเส้นทางหลวง สายใหม่ หมายเลข 1006 (จังหวัดเชียงใหม่ - อำเภอสันกำแพง - บ้านออนหลวง) และแยกไปตาม เส้นทางหลวงหมายเลข 1317 (เชียงใหม่ - ตำบลบ้านสหกรณ์) มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 492.896 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 308,060 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา อาณาเขตด้านทิศเหนือติดต่อกับอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกติดกับอำเภอเมืองปาน และอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอแม่ทาและอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ การปกครองแบ่งออกเป็น 6 ตำบล คือ ตำบลออนเหนือ ตำบลออนกลาง ตำบลห้วยแก้ว ตำบลบ้านสหกรณ์ ตำบลแม่ทา และตำบลทาเหนือ โดยมี หมู่บ้านทั้งสิ้น 48 หมู่บ้าน

สำหรับภูมิอากาศนั้นเหมือนกับพื้นที่โดยทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทย กล่าวคือ มีลักษณะแบบมรสุมเขตร้อน มีอากาศร้อนในช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม มีอากาศหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ และมีฝนตกระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของแม่ฮ่องสอนเป็นภูเขาและป่าไม้ ทำให้อุณหภูมิโดยเฉลี่ยค่อนข้างเย็นสบาย อาจกล่าวได้ว่าแม่ฮ่องสอนมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เหมาะแก่การอยู่อาศัยเป็นอย่างดีเพราะมีภูมิประเทศและภูมิอากาศดี

4.3 ประชากรและอาชีพของกิ่งอำเภอแม่ออน

ประชากรของกิ่งอำเภอแม่ออนมีรวมทั้งสิ้น 21,861 คน เป็นชาย 11,152 คน หญิง 10,709 คิดเป็นจำนวนครัวเรือนได้ 6,799 ครัวเรือน (ข้อมูลเดือนมกราคม 2542) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ โดยมีผลผลิตที่สำคัญและมีชื่อเสียงได้แก่ ไข่ไก่ น้ำมันมดและข้าวโพดฝักอ่อน ประชากรที่อาศัยอยู่ในแม่ฮ่องสอนประกอบด้วยชาวไทยพื้นเมือง ไทลื้อ และกะเหรี่ยง ซึ่งถึงแม้จะมีวัฒนธรรมต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีปัญหาในการอยู่ร่วมกันแต่อย่างใด

4.4 แหล่งธรรมชาติที่สำคัญของกิ่งอำเภอแม่ออน

กิ่งอำเภอแม่ออนมีแหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากมายหลายแห่งมีคุณค่าควรแก่การรักษาและเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมีดังนี้

4.4.1 น้ำพุร้อน

น้ำพุร้อนเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเนื่องจากภายในใจกลางของโลกยังมีความร้อนอยู่ เมื่ออยู่ในท่าทางธรณีวิทยาที่เหมาะสม เช่น บ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ ก็จะเกิดเป็นลำธารและบ่อน้ำร้อนขึ้น และหากทำการขุดเจาะลงไปก็จะเกิดแรงดันเป็นน้ำพุร้อนพุ่งขึ้นมาได้

ในปัจจุบันน้ำพุร้อนได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ มีที่พัก มีร้านอาหาร และมีบริการอาบน้ำแร่ที่ทันสมัย โดยในแต่ละวันจะมีผู้คนไปศึกษา และท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก น้ำพุร้อนซึ่งอยู่ในเขตกิ่งอำเภอแม่ออนมีอยู่สองแห่งได้แก่ น้ำพุร้อนสันกำแพง

ดำเนินการร่วมกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) กับสหกรณ์การเกษตรหมู่บ้าน สหกรณ์สันกำแพง และรุ่งอรุณรีสอร์ทซึ่งดำเนินการ โดยเอกชน

4.4.2 ถ้ำเมืองออน

ถ้ำเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของน้ำ ตั้งอยู่ บริเวณหมู่บ้านสหกรณ์ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ มีถ้ำต่าง ๆ มากมาย เช่น ถ้ำเสือ ถ้ำหมี ถ้ำงู ถ้ำควบ และถ้ำลม เป็นต้น ถ้ำเหล่านี้อยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน มีถ้ำที่สวยงามมากได้แก่ ถ้ำเวียงและถ้ำเมืองออน สำหรับถ้ำเมืองออนนั้นได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกิ่งอำเภอแม่ออนปัจจุบัน แต่เดิมถ้ำเมืองออนนั้นมีชื่อว่าถ้ำนผา หรือถ้ำศิลา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอย่างพิสดาร โดยมีครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทยได้เคยมาบูรณะซ่อมแซมถ้ำแห่งนี้ ปัจจุบันก็ได้มีการสร้างสถาปัตยกรรมของครูบาศรีวิชัยไว้หน้าถ้ำเมืองออน เพื่อให้คนได้บูชากราบไหว้ ภายในถ้ำเมืองออนมีหินงอกหินย้อยที่มีความสวยงามอยู่มากมายการเข้าไปชมหินงอกหินย้อยภายในถ้ำปัจจุบันก็มีความสะดวกสบายมาก เพราะมีการทำถนนและบันไดไว้บริการอย่างดี รวมทั้งมีไฟฟ้าส่องให้ผู้ชมภายในถ้ำอย่างทั่วถึง ความงามของแสงไฟที่ส่องสะท้อนเกล็ดหินงอกหินย้อยเป็นประกายแวววาวสวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

4.4.3 น้ำตก

ในเขตพื้นที่ที่กิ่งอำเภอแม่ออน มีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง บางแห่งเป็นต้นน้ำลำธารที่สำคัญ น้ำตกที่ผู้คนนิยมไปท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนได้แก่

น้ำตกตาดเหมย ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 10 ของตำบลออนเหนือ เป็นน้ำตกซึ่งเกิดจากขุนน้ำแม่ออน โดยมีอยู่หลายชั้น ชั้นแรกเป็นชั้นที่น้ำตกสูงที่สุดโดยสูงราว 15 เมตร ความสูงของน้ำตกดังกล่าวทำให้เกิดละอองน้ำฟุ้งกระหนาบเป็นบริเวณกว้าง เมื่อต้องแสงอาทิตย์จะทอประกายเป็นสีรุ้งดูสวยงามมาก

น้ำตกแม่กำปอง ตั้งอยู่ที่บ้านแม่กำปอง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำน้ำแม่กำปอง ซึ่งมีหลายชั้น แต่ละชั้นจะมีความสวยงามแตกต่างกันไป การไปเที่ยว น้ำตกแม่กำปอง จะมีความสะดวกพอสมควรเพราะมีรถยนต์วิ่งเข้าไปถึงชั้นที่ 1 ได้ และการไปเที่ยว น้ำตกแห่งนี้ยังเป็นโอกาสดีที่จะได้เยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวบ้านแม่กำปอง ซึ่งมีอาชีพที่สำคัญคือการทำสวนเมี่ยง

น้ำตกแม่ลาย ตั้งอยู่ที่บ้านแม่ลาย หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยแก้ว เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำน้ำแม่ลาย น้ำตกแห่งนี้เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามมากอีกแห่งหนึ่ง และมีอยู่หลายชั้น เช่นกันเสน่ห์ของน้ำตกแม่ลายอยู่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้มากแม้อยู่ห่างไกล และการเดินทางจะไม่ค่อยสะดวกนัก

4.4.4 ฝาน้ำลอคและสวนหินงาม

ฝาน้ำลอคและสวนหินงาม ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยแก้ว โดยฝาน้ำลอคเป็นผาหรือหินขนาดใหญ่วางล้อมลำน้ำแม่ลายอยู่ เมื่อมองดูคล้ายถ้าที่มีน้ำลอคไหลออกมา ส่วนสวนหินงามอยู่ห่างจากฝาน้ำลอคประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นบริเวณที่มีลานหินจำนวนมากอยู่ระเกระระกะคล้ายเป็นสวนหิน ทั้งฝาน้ำลอค และสวนหินงามล้วนเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สวยงาม สมควรที่จะได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

4.4.5 หินโยกหินคลอน

หินโยกหรือหินคลอนเป็นก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งเมื่อเข้าไปผลักจะโยกหรือคลอนได้ทั้งที่เมื่อพิจารณาแล้วไม่น่าจะโยกหรือคลอนได้ เพราะเป็นก้อนหินขนาดใหญ่ การโยกหรือคลอนของก้อนหินนี้เหมือนกับว่าถ้าผลักแรงก้อนหินก็อาจถึงตกลงสู่เบื้องล่างได้โดยง่าย แต่เมื่อออกแรงผลักอย่างเต็มที่จริง ๆ แล้วก้อนหินกลับไม่ขยับโยกหรือคลอนมากขึ้นได้เลย ทำให้เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง หินโยก หรือหินคลอนตั้งอยู่ที่หมู่บ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยแก้ว ระหว่างเส้นทางไปสู่บ้านแม่กำปอง

4.5 กลุ่มองค์กร และกิจกรรมที่สำคัญของกิ่งอำเภอแม่ออน

แม่ออนในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กร และมีกิจกรรมที่สำคัญมากมาย ได้แก่

4.5.1 กลุ่มเกษตรเลี้ยงโคนม เป็นกลุ่มเกษตรที่มีอาชีพเลี้ยงโคนม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เกษตรกรเหล่านี้จะนำน้ำนมดิบส่งศูนย์รับน้ำนมดิบ ซึ่งมีอยู่ 3 แห่งได้แก่ ศูนย์รับน้ำนมดิบสหกรณ์การเกษตรอำเภอสันกำแพง ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านสหกรณ์ ศูนย์รับน้ำนมดิบของบริษัทนมพิงค์ และศูนย์รับน้ำนมดิบบริษัทฟาร์มโคนมสันกำแพง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลออนเหนือ โดยที่บริษัทฟาร์มโคนมสันกำแพงนี้ นอกจากจะรับน้ำนมดิบแล้ว ยังผลิตนมสดและเลี้ยงโคนมเป็นจำนวนมาก

4.5.2 ชุมชนวัฒนธรรมแม่ทา เป็นชุมชนของชาวตำบลแม่ทา ซึ่งมีองค์กรเอกชนต่างๆ หลายองค์กร ทำงานร่วมกับองค์กรของตำบลและหมู่บ้านในลักษณะเป็นเครือข่ายเน้นระบบการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการพึ่งพาตนเองและการอนุรักษ์ทรัพยากร ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นจึงมีผู้สนใจไปศึกษาดูงานที่ตำบลแม่ทาเป็นประจำจนได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการชุมชนวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีชาวน้ำบ้าน กิจกรรมการเกษตรยั่งยืน กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน และกิจกรรมป่าชุมชนแม่ทา เป็นต้น

4.5.3 ชุมชนตำบลห้วยแก้ว เป็นชุมชนของชาวตำบลห้วยแก้ว ซึ่งได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มงานเกษตร กลุ่มปลูกดอกกุหลาบ ชมรมผู้ปลูกและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ กลุ่มเกษตรสมุนไพรและผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการป่าชุมชนดูแลพื้นที่ป่าในตำบลห้วยแก้วกว่าพันไร่ด้วย ซึ่งแนวคิดเรื่องป่าชุมชนนี้ถือเป็นแนวคิดต้นแบบของการริเริ่มขึ้นในประเทศไทย ทำให้ป่าของตำบลห้วยแก้วยังคงความอุดมสมบูรณ์ และถือเป็นป่าใช้สอยของชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนในการดูแลรักษาด้วย

4.5.4 โครงการส่งเสริมศิลปาชีพแม่ตะไคร้ เป็นโครงการที่เกิดขึ้นตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเยียนราษฎรบ้านแม่ตะไคร้ ซึ่งในสมัยนั้นราษฎรมีฐานะยากจนมาก โครงการนี้ได้ดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อประโยชน์ให้กับสมาชิกของโครงการเป็นอย่างมาก เพราะช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ราษฎร รวมทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปะและส่งเสริมภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งกิจกรรมที่ได้ดำเนินการได้แก่ การทอผ้า การถัก และปักผ้า ปัจจุบันโครงการส่งเสริมศิลปาชีพแม่ตะไคร้ มีศูนย์ประสานงานตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านแม่ตะไคร้ หมู่ที่ 1 ตำบลทาเหนือ

4.5.5 โครงการสหกรณ์หมู่บ้านสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตามพระราชดำริ

4.5.5.1 ความเป็นมา

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่จะทรงช่วยเหลือเกษตรกร โดยการจัดที่ดินป่าเสื่อมโทรมให้เกษตรกรที่ยากจนเข้าอยู่อาศัย ประกอบอาชีพการเกษตรและดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกันในรูปของหมู่บ้านสหกรณ์ ต่อมาสำนักงาน รพช. ร่วมกับกรมป่าไม้ ได้เสนอโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสนองพระราชประสงค์ ความทราบถึงได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้วทรงมีกระแสรับสั่งว่า“เป็นโครงการที่สมควรได้รับการสนับสนุน และควรจะรีบเร่งดำเนินการเพื่อให้ราษฎร ได้มีที่ดินทำมาหากินในรูปหมู่บ้านสหกรณ์”

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2518 เห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อดำเนินการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ให้บรรลุผลสำเร็จตามพระราชประสงค์ โดยมี ฯพณฯ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี เป็นประธานกรรมการ และเลขาธิการสำนักเร่งรัดพัฒนาชนบทเป็นกรรมการและเลขานุการ ซึ่งต่อมาเมื่อ ฯพณฯ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ ได้ถึงแก่อนิจกรรมลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้ง ฯพณฯ พลอากาศตรีกำธน สินทวานนท์ องคมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการ โครงการฯ แทน สำหรับการคัดเลือกพื้นที่

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมป่าไม้ และจังหวัดเชียงใหม่ ได้คัดเลือกพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมบริเวณ ตำบลห้วยแก้วและตำบลออนหลวย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กรมป่าไม้ได้ถอนสภาพป่าเสื่อมโทรมแล้วจัดการรังวัดแบ่งเขตพื้นที่ออกจากป่าถาวร อนุญาตให้สำนักงาน รพช. เป็นผู้ใช้ประโยชน์ประมาณ 22,296.25 ไร่ เพื่อนำมาจัดสรรให้ราษฎรเข้าทำประโยชน์และกันไว้ เป็นพื้นที่สมบัติส่วนกลาง 9,264 ไร่ ส่วนที่เหลืออีก 13,032.25 ไร่ กันเป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขา และเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2520 ได้มีการจัดสรรพื้นที่ให้กับราษฎรสามารถจำแนกได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการจัดสรรพื้นที่ให้ราษฎร

พื้นที่จัดสรร	จำนวนแปลง	เนื้อที่ (ไร่)
1. พื้นที่อยู่อาศัย	535	383
2. พื้นที่ทำการเกษตร	939	3,134
3. พื้นที่ดินเป็นสมบัติส่วนกลาง	22	5,747
รวม		9,264

ต่อมาได้มีการคัดเลือกราษฎรเข้าร่วมโครงการ โดยจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คัดเลือกเกษตรกรที่ยากจนจากจังหวัดในภาคเหนือ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นผู้จัดอบรม ทดสอบและเสริมสร้างสมรรถภาพ จำนวน 2 รุ่น ระหว่างปี 2519 - 2520 มีผู้ผ่านการอบรม และได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการโครงการฯ ให้เข้าอยู่ในโครงการ 400 ครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน กล่าวคือ

บ้านสหกรณ์ 1 หมู่ที่ 1 บ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 บ้านสหกรณ์ 3 หมู่ที่ 3 บ้านสหกรณ์ 4 หมู่ที่ 4 บ้านสหกรณ์ 5 หมู่ที่ 5 บ้านสหกรณ์ 6 หมู่ที่ 6 สมาชิกได้รับการจัดสรรที่ดิน เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยครอบครัวละ 200 ตารางวา และที่ทำการเกษตรครอบครัวละ 5-7 ไร่ เป็นพื้นที่รับน้ำจากระบบชลประทานและน้ำฝน การดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง ได้มีกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่คณะกรรมการโครงการฯ ได้ดำเนินการ กล่าวพอสรุปได้ คือ

4.5.5.2 การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน

สำนักงาน รพช. ได้ทำการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนนหลัก 25 กิโลเมตร ถนนในหมู่บ้าน 35 กิโลเมตร ถนนเข้าแปลงการเกษตร 29 กิโลเมตร อ่างเก็บน้ำสำหรับหมู่บ้าน 6 อ่าง บ่อน้ำบาดาล 13 บ่อ บ่อน้ำดิน 29 บ่อ และแหล่งน้ำเพื่อความชุ่มชื้น 99 แห่ง (เป็นสระ 34 แห่ง เป็นฝายบนเชิงเขา 65 แห่ง)

4.5.5.3 แหล่งเงินทุนประกอบอาชีพ

สมาชิกโครงการได้รับเงินเชื่อจากธนาคารกรุงไทย จำกัด ในระยะเริ่มแรกเข้าอยู่อาศัยโครงการปี 2519 - 2520 ในวงเงินสินเชื่อครอบครัวละ 16,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9 ต่อปี ลักษณะดอกเบี้ยไม่ทบต้นเพื่อยังชีพเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อการเพาะปลูกโดยการสนับสนุนด้านวิชาการจากกรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ ในปัจจุบันสมาชิกโครงการเป็นลูกหนี้ธนาคารเป็นเงิน 15.3 ล้านบาท ดอกเบี้ยประมาณ 1.5 ล้านบาท

4.5.5.4 การจัดตั้งสหกรณ์

สมาชิกโครงการได้รวมตัวกันจัดตั้ง “ สหกรณ์การเกษตรหมู่บ้าน สหกรณ์สันกำแพง จำกัด ” เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2524 โดยดำเนินธุรกิจเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิก ดังนี้ ธุรกิจโรงอาหารผสมสัตว์ ธุรกิจรวบรวมนํ้านมดิบ ธุรกิจไก่ไข่ ธุรกิจจัดหาสินค้าจำหน่าย ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร ธุรกิจสินเชื่อเพื่อการเกษตร ธุรกิจระเบิดและข่อยหินและธุรกิจนํ้าพุร้อนสันกำแพง

4.5.5.5 โครงการเลี้ยงปลาในกระชัง

เนื่องจากพื้นที่โครงการฯ แต่ละหมู่บ้านจะมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ทุกหมู่บ้าน ซึ่งอ่างเก็บน้ำเหล่านี้สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทได้ทำการก่อสร้างให้และปรับปรุงเป็นประจำ ได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนหมู่บ้านต่าง ๆ เลี้ยงปลาในกระชัง

4.5.5.6 โครงการออกหนังสือรับรองการถือครองที่ดิน

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง ได้จัดสรรพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัย นอกเหนือจากนี้ยังกันพื้นที่ไว้เป็นสมบัติส่วนกลางและพื้นที่ไม่สามารถนำมาจัดสรรได้ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ตั้งแต่เริ่มโครงการมา ยังไม่มีการจัดทำเอกสารการถือครองที่ดินของโครงการให้แก่สมาชิกฯ แต่อย่างใด ต่อมา ฯพณฯ องคมนตรี ประธานคณะกรรมการโครงการฯ ได้มีนโยบายให้จัดทำทะเบียนการถือครองที่ดิน และหนังสือรับรองการถือครองที่ดินให้แก่ผู้มีสิทธิ์ที่ครอบครองที่ดินอย่างถูกต้อง

เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ได้มีหลักประกันและป้องกันการบุกรุกที่ดินของโครงการฯ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจึงได้ร่วมกับกรมที่ดินทำการสำรวจรังวัดทั้งพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรของสมาชิกโครงการฯ ทั้งหมด เพื่อนำมาจัดทำทะเบียนการถือครองที่ดินและจัดทำหนังสือรับรองการถือครองที่ดินจากผลการดำเนินการจนถึงขณะนี้ทำการรังวัดที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกโครงการฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว และอยู่ระหว่างการจัดพิมพ์ทะเบียนและเอกสารการถือครองที่ดินอยู่ การสำรวจที่ดินเพื่อออกหนังสือรับรองการถือครองที่ดินเพื่อสมาชิกโครงการฯ เกิดความมั่นใจและเป็นหลักประกันในการครอบครองพื้นที่ที่จัดสรรให้ว่าสามารถครอบครองได้จนถึงลูกหลาน แต่จะซื้อขายไม่ได้ ซึ่งผลการดำเนินการมีดังนี้

1. สมาชิกโครงการที่ยังครอบครองที่ดินที่จัดสรรให้ครบทุกแปลง จำนวน 139 ราย ซึ่งขั้นต่อไปจะนำเสนอคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อรับรองการถือครองก่อนเสนอ คณะทำงานพัฒนาสหกรณ์และส่งเสริมอาชีพราษฎร รับรองอีกครั้งหนึ่งก่อนออกหนังสือรับรองการถือครองให้
2. สมาชิกโครงการที่ขายให้บุคคลอื่น จำนวน 275 แปลง ซึ่งขั้นต่อไปจะนำเสนอคณะทำงานฯ ดำเนินการให้บุคคลที่มาซื้อหรือครอบครองโดยมีสิทธิออกจากพื้นที่ หากไม่ออกประธานคณะทำงานฯ (ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแม่อน) มีอำนาจที่จะแจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกได้ เมื่อได้ที่ดิน กลับคืนแล้วจะให้พิจารณาจัดสรรให้ลูกหลานหรือผู้ที่สมควร ได้รับตามกฎหมายที่จะกำหนด
3. สมาชิกโครงการขายให้กับสมาชิกอื่น หรือลูกหลานสมาชิก จะได้ทำการตรวจสอบโดยละเอียด และกำหนดกฎหมายเพื่อให้เข้าครอบครองอย่างถูกต้อง
4. แปลงที่รังวัดคลาดเคลื่อนจากสภาพใช้ประโยชน์จริงหรือหลักหมุดเลขกำกับแปลงไม่ถูกต้องตรงกัน ระหว่างหลักหมุดจริงกับในแผนที่จำนวน 135 แปลง จะได้ประสานให้กรมที่ดินดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.5.5.7 ธุรกิจนำปุ๋ยอินทรีย์กากแพง

คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง เห็นชอบให้หาผู้ทางการพัฒนาพื้นที่โครงการฯ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้สำรวจความเหมาะสม และเห็นว่าน้ำปุ๋ยอินทรีย์เจาะ โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงให้สำนักงาน รพช. ขอใช้สถานที่จากกรมป่าไม้ เนื้อที่ 30 ไร่ 2 งาน 89 ตารางวา และขอใช้ที่สาธารณประโยชน์เนื้อที่ 44 ไร่ 1 งาน 11 ตารางวา จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น

ธุรกิจน้ำพุร้อนสันกำแพงได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2527 เป็นการทำสัญญา ร่วมทุนระหว่าง ททท. และสหกรณ์สันกำแพง โดยมีเงินลงทุนฝ่ายละ 500,000 บาท ปัจจุบัน คงเหลือเงินร่วมทุนไว้ฝ่ายละ 300,000 บาท การบริหารงาน มีกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการ อำนวยการธุรกิจน้ำพุร้อนสันกำแพง และคณะกรรมการบริหารธุรกิจน้ำพุร้อนสันกำแพง ซึ่งคณะกรรมการโครงการฯ มีมติมอบอำนาจให้ ฯพณฯ พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี ประธานกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด ตามที่จะเห็นสมควรเพื่อบริหารงานและการดำเนินธุรกิจประสบผลมีกำไรมาตลอด

4.5.5.8 ธุรกิจปืมน้ำมัน

สหกรณ์ฯ ได้ร่วมกับบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ดำเนินธุรกิจ ขายน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตั้งแต่ปี 2537 โดยได้ทำการก่อสร้างปั๊มน้ำมันที่ หมู่ 2 ตำบล บ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน ธุรกิจปืมน้ำมัน เป็นธุรกิจใหม่ของสหกรณ์ บางปีสหกรณ์ก็ได้กำไร บางปีสหกรณ์ก็ขาดทุน ทั้งนี้เนื่องจากเดือนหนึ่งสหกรณ์สามารถขายน้ำมันได้เฉลี่ยประมาณ 30,000 ลิตร เมื่อหักกลบลดกับค่าใช้จ่ายแล้ว มีกำไรเพียงเล็กน้อยหรือไม่ก็ขาดทุน

4.5.5.9 การทำธุรกิจระเบิดหิน

สืบเนื่องจากการที่สหกรณ์ฯ เป็นผู้ได้รับสัมปทานในการระเบิดหิน และข่อยหินในเขตพื้นที่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง โดยเฉพาะในท้องที่หมู่ที่ 2 ตำบลสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน ซึ่งต่อมาสหกรณ์ฯ ได้ทำสัญญาซื้อขายหินกับบริษัทวัสดุวิศวกรรม จำกัด ตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน 2534 จนถึงวันที่ 10 กันยายน 2539 ตลอดระยะเวลาในสัญญา สหกรณ์ฯ ได้รับเงินค่าขายหินเป็นเงินประมาณ 6 ล้านบาทเศษ ซึ่งเงินจำนวนนี้ ประธานคณะกรรมการโครงการฯ ได้ให้สหกรณ์ฯ นำเข้าฝากในบัญชีเงินกองทุนระเบิดและข่อยหินของสหกรณ์ฯ ประเภทเงินฝากประจำที่ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาสันกำแพง โดยสหกรณ์ฯ จะใช้เงิน จำนวนนี้ไม่ได้หากไม่ได้รับอนุญาตจากประธานคณะกรรมการโครงการฯ จึงทำให้สหกรณ์ฯ มีรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากประจำนี้ค่อนข้างสูงในแต่ละปี

4.5.5.10 การบริหารโครงการฯ ในปัจจุบัน

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อ ฯพณฯ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี ถึงแก่อนิจกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้ ฯพณฯ พลอากาศตรีกำธน สินธวานนท์ องคมนตรีเป็นประธานกรรมการโครงการฯ แทน สำหรับ คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 ประกอบด้วย

1. ๑พณฯ พลอากาศตรีกำธน สินธวานนท์ องคมนตรี	ประธานกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	รองประธานกรรมการ
3. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	รองประธานกรรมการ
4. อธิบดีกรมการปกครอง	กรรมการ
5. อธิบดีกรมชลประทาน	กรรมการ
6. อธิบดีกรมป่าไม้	กรรมการ
7. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	กรรมการ
8. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
9. ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
10. อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
11. อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	กรรมการ
12. ผู้อำนวยการสำนักผังเมือง	กรรมการ
13. ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่	กรรมการ
14. กรรมการผู้จัดการ ธ.ก.ส.หรือผู้แทน	กรรมการ
15. กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)
หรือผู้แทน	กรรมการ
16. ผู้อำนวยการองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร	กรรมการ
17. เลขานุการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือผู้แทน	กรรมการ
18. อธิบดีกรมปศุสัตว์	กรรมการ
19. ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมกิจการโคนม
แห่งประเทศไทย	กรรมการ
20. ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือผู้แทน	กรรมการ
21. เลขานุการเร่งรัดพัฒนาชนบท
สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท	กรรมการและเลขานุการ
22. รองเลขานุการฝ่ายบริการ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
23. ผู้อำนวยการกองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
24. ผู้อำนวยการกองธุรกิจเศรษฐกิจ
สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ที่ปรึกษา	
1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	
2. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ดังนี้

1. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการและแนวทางการดำเนินงาน
2. รับทราบผลการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการประจำปี
3. ควบคุมและติดตามการดำเนินงานองค์กรของสมาชิกโครงการฯ
4. ควบคุมและบริหารเงินทุนหมุนเวียนจากรัฐบาลและเงินทุนที่ประชาชนทูลเกล้าถวาย
5. มีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานได้

ฯพณฯ พลอากาศตรีกำธน สินธวานนท์ องคมนตรี ได้พิจารณาปรับปรุงการบริหารโครงการฯ โดยอาศัยอำนาจของคณะกรรมการโครงการฯ มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการและคณะทำงาน ให้เป็นผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ ดังนี้

1. คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง เป็นคณะผู้ปฏิบัติงานระดับจังหวัด มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดเชียงใหม่ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
2. คณะทำงานพัฒนาสหกรณ์และส่งเสริมอาชีพราษฎร โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง เป็นคณะปฏิบัติงานระดับพื้นที่ มีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแม่ออน เป็นประธาน คณะทำงานประกอบด้วย หัวหน้าราชการ กิ่งอำเภอแม่ออนที่เกี่ยวข้อง สหกรณ์กิ่งอำเภอแม่ออนเป็นคณะทำงานและเลขานุการ
3. คณะทำงานแปลงสาริตการเกษตรและอาชีพ มี ดร.สันหัด โรจนสุนทร เจ้าหน้าที่โครงการหลวงเป็นประธาน เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเลขานุการรับผิดชอบโครงการจัดทำแปลงสาริต เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกร

4.6 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

บ้านสหกรณ์ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

(จากข้อมูลพื้นฐาน หมู่บ้าน กชช. 2ค. ปี 2541 และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ปี2542)

หมู่บ้านสหกรณ์ 2 เป็นหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ตำบลบ้านสหกรณ์ มีหมู่บ้านในการปกครองจำนวน 8 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1	บ้านสหกรณ์ 1
หมู่ที่ 2	บ้านสหกรณ์ 2
หมู่ที่ 3	บ้านสหกรณ์ 3
หมู่ที่ 4	บ้านสหกรณ์ 4
หมู่ที่ 5	บ้านสหกรณ์ 5
หมู่ที่ 6	บ้านสหกรณ์ 6
หมู่ที่ 7	บ้านสหกรณ์ 7
หมู่ที่ 8	บ้านสหกรณ์ 8

ตำบลสหกรณ์ มีครัวเรือนทั้งหมด 751 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 2,756 คน แบ่งเป็นชาย 1,366 คน เป็นหญิง 1,390 คน ตำบลสหกรณ์มีสภาพพื้นที่เป็นที่สูง พื้นที่สมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และภูเขาสูง มีภูมิประเทศและทัศนียภาพที่สวยงามเหมาะสำหรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือที่พักผ่อน ประชาชนในเขตตำบลจะมีการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ปัญหาต่าง ๆ ในตำบลซึ่งเป็นข้ออุปสรรคในการพัฒนา กล่าวคือ ปัญหาการไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ในการรักษาพยาบาล ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย สำหรับหมู่บ้านสหกรณ์ 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาระดับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 3 และมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ พอสังเขปดังนี้คือ

4.6.1. ข้อมูลด้านประชากร

บ้านสหกรณ์ 2 มีครัวเรือนทั้งสิ้น 148 ครัวเรือน มีประชาชนอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 524 คน แบ่งเป็นชาย 264 คน แบ่งเป็นเพศหญิง 260 คน ซึ่งสามารถแบ่งแยกประชากรออกตามช่วงของอายุได้ดังนี้

น้อยกว่า 1 ปี	จำนวน 1 คน
1 ปีเต็ม - 2 ปี	จำนวน 8 คน
3 ปีเต็ม - 5 ปี	จำนวน 27 คน
6 ปีเต็ม - 11 ปี	จำนวน 67 คน
12 ปีเต็ม - 14 ปี	จำนวน 23 คน
15 ปีเต็ม - 17 ปี	จำนวน 23 คน

18 ปีเต็ม - 49 ปี	จำนวน 270 คน
50 ปีเต็ม - 59 ปี	จำนวน 40 คน
60 ปีเต็มขึ้นไป	จำนวน 65 คน
รวมทั้งหมด	จำนวน 524 คน

4.6.2. แหล่งน้ำดื่ม - น้ำใช้

ในหมู่บ้านมีบ่อน้ำดื่มส่วนตัวจำนวน 35 บ่อ เป็นบ่อน้ำดื่มที่เป็นของสาธารณะ 2 บ่อ มีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ 2 บ่อ มีระบบประปาหมู่บ้านซึ่งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดเชียงใหม่ได้สร้างให้และมอบให้หมู่บ้านดำเนินการ มีครัวเรือนที่ใช้ประโยชน์จากระบบประปານี้จำนวน 97 ครัวเรือน มีอ่างเก็บน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร 1 อ่าง ซึ่งมีความจุ 63,000 ลูกบาศก์เมตร

4.6.3. บริการสาธารณะในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านมีวัด 1 แห่ง แต่แยกเป็น 2 สาขา มีสถานที่เก็บกักผลผลิตทางการเกษตรกรรม 1 แห่ง มีอาสาพัฒนาปศุสัตว์ 1 คน มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง รวมทั้งโรงเรียนอนุบาลชนบท 1 แห่ง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง หอกระจายข่าว 1 แห่ง มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง และสนามกีฬาของหมู่บ้าน 1 แห่ง

4.6.4. การคมนาคมและการสื่อสาร และการพาณิชย์

หมู่บ้านสหกรณ์ 2 ตั้งอยู่ห่างตัวที่ทำการกิ่งอำเภอแม่อนประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางสามารถใช้งานได้ตลอดปี มียานพาหนะที่เป็นของประชาชน มีรถปิคอัพ 12 คัน มอเตอร์ไซด์ 102 คัน รถบรรทุก 3 คน มีโทรศัพท์ 37 เครื่อง มีร้านขายของชำ 8 แห่ง ร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ 1 แห่ง ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า 1 แห่ง ร้านรับซ่อมโลหะ-กลึง 1 แห่ง ร้านรับซ่อมแซมอาคารสถานที่ 1 แห่ง และมีปั๊มน้ำมัน 1 แห่ง

4.6.5. การดำเนินการทางการเกษตร

ในหมู่บ้านนี้มีครัวเรือนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ตามโครงการสหกรณ์หมู่บ้าน สันกำแพง 140 ครัวเรือน และครัวเรือนที่ได้รับเงินอุดหนุนจากทางราชการมี 53 ครัวเรือน (โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จำนวน 280,000 บาท) สำหรับการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้านนั้น มีครัวเรือนที่ประกอบ

อาชีพมากกว่า 1 อย่าง 96 ครั้วเรือน ทำนาอย่างเดียว 2 ครั้วเรือน ทำไร่อย่างเดียว 3 ครั้วเรือน เลี้ยงสัตว์อย่างเดียว 22 ครั้วเรือน ค้าขายอย่างเดียว 1 ครั้วเรือน รับจ้างอย่างเดียว 10 ครั้วเรือน ครั้วเรือนส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนต่อปีประมาณ 20,000 บาท (85 ครั้วเรือน)

4.6.6. พื้นที่ดิน

หมู่บ้านสหกรณ์ 2 มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,100 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 800 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 300 ไร่

4.6.7. ความรู้และการศึกษา

ระดับการศึกษาของคนในหมู่บ้าน ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.) ปี 2542 (คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล ของตำบลสหกรณ์ 2542, : 36 - 37) แยกได้คือ

4.6.7.1 กำลังศึกษาอยู่

- ก่อนประถมศึกษา	จำนวน 32 คน
- ประถมปีที่ 1 - ประถมปีที่ 6	จำนวน 61 คน
- มัธยมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6	จำนวน 22 คน
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 10 คน
- อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	จำนวน 10 คน
- ปริญญาตรี	จำนวน 7 คน

4.6.7.2 จบการศึกษาแล้วแยกได้คือ

- จบการศึกษาภาคบังคับ	จำนวน 158 คน
- จบมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 46 คน
- จบมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 40 คน
- จบอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	จำนวน 52 คน
- จบปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	จำนวน 20 คน

4.6.7.3 การจัดกิจกรรมของหน่วยต่าง ๆ

- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ จำนวน 7 คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษา จำนวน 60 คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านความมั่นคง
ของชาติ จำนวน 15 คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านสุขภาพอนามัย จำนวน 9 คน

4.6.8. สุขภาพอนามัย

เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยหรือรุนแรง ประชาชนในหมู่บ้านสามารถเดินทางไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่อน ซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 10 นาที ประชาชนในหมู่บ้านได้รับสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ภายใต้การประกันสุขภาพตลอดจนกองทุนต่าง ๆ จำนวน 52 คน มีเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน และเด็กที่ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากบิดา มารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ 17 คน มีผู้พิการซึ่งช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ 5 คน เป็นคนปัญญาอ่อน 3 คน ป่วยเป็นโรคจิต 3 คน มีครัวเรือนที่มีตัวมถูกสุขลักษณะ 145 ครัวเรือน และมีผู้หญิงวัยเจริญพันธุ์ใช้บริการคุมกำเนิด 104 คน

4.6.9 กิจกรรมบำรุงสิ่งแวดล้อม

เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การทำความสะอาดถ้ำ การเก็บขยะ จะมีครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรม 146 ครัวเรือน

ภาพบริเวณถ้ำเมืองออน กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

